

ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА,
КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

4-5 .....

4-5/2020

ЗЕНИТ

СПИСАНИЕ ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

Издавач:

Друштво за наука, литература, култура и уметност
„Иван Василевски“ - Струмица

Главен и одговорен уредник

Ана Витанова – Рингачева

Уредници

Сузана Мицева
Далибор Плечич

Редакција

Никола Шиниќ - Тонин (Хрватска)
Марија Павловиќ (Србија)
Урсула Келер (Австрија)
Олга Лалиќ – Кровицка (Полска)
Васил Дрвошанов (Македонија)

Лектура

Васка Кирова

Дизајн на корица

Ване Костуранов

СОДРЖИНА .....

СЛИКА ПРВА

ГОРАН СТЕФАНОВСКИ. Искрата што се измолкнува (Наративи помеѓу чеканот и наковалната).....	10
За нашата приказна (Присвојено предавање на проф. д-р Горан Стефановски по повод неговото приеми за академик во МАНУ во 2006 год.)	33
Каков крај, Ви се молам? Скраја бил! Се е бескрај! (Иниџереју на Мимоза Пејчевска со Горан Стефановски)	43
Доаѓам на монтажа на близу 40 степени во Скопје и не можам да најдам слободно такси! (Иниџереју на Марија Зафировска со Горан Стефановски реализирано за Македонската телевизија во 1998 година.)	49
Единствената мера за човекот е неговото дело! (Иниџереју со проф. д-р Васил Тоциновски)	60
Неговото заминување сите нè остави него! (Иниџереју со Марјан Нејак, автор на шеќерска музика)	70
Ацо ГОГОВ. Две постановки на Горан Стефановски во струмичкиот театар	73
Ана СТОЈАНОВСКА. „Диво месо“ од Горан Стефановски - неисторичтисчко читање	76
Александра ЈУРКОВСКА. Силјан Штркот во црната дупка	87
Бисера БИЈЕЛИЌ – СТОЈЧЕВСКА. Поставување стапици како методска постапка во наставата по македонски јазик и литература	99

СЛИКА ВТОРА

I ПОТРАГА ВО ДВА НОСА

Светот не може без музика! (Разговор со Владимир Склочајќи – Склоча) ...	116
Времињата се одвратни, секако, но истовремено се и возбудливи! (Разговор со Владимир Арсенијевиќ)	118
За културата што го поттикнува поединецот да опстане преку своето креативно изразување (Разговор со Јасмина Пијанманова)	124
Литературата за деца е најважниот влог во иднината на едно дете, но и во општеството во целина (Слово на Ксенија Маказлијева – Трајчева)	128

II ПРУГА

Орхан ПАМУК: Што можат да нè научат романите за големите пандемии?	134
Петар ДЕНЧЕВ (Бугарија)	139
Лалка БЕНГЛУЗОВА (Бугарија)	142
Никола РАУСАВЉЕВИЌ (Хрватска)	145
Илнар ЛЕХТПЕРЕ (Естонија)	149
Сигурбрјорг ТРАСТАРДОТИР (Исланд)	155

III ГУНА

Владимир ЈАНКОВСКИ	164
Митко МАЦУНКОВ	173
Бранко БЈАДОВ	176
Живко КАРЕСКИ – ГОРНОСЕЛЕЦ	179
Трајче КАЦАРОВ	185
Ален НАНОВ	188
Ице БЕЛИЧЕВ	193
Тања КРМЗОВА – КОСТИГЛИОЛА	196

Васил ДРВОШАНОВ	201
Весна МУНДИШЕВСКА – ВЕЛЈАНОВСКА	207
Елена СОКОЛОСКА	210
Магдалена АЛЕКСОСКА	211
Сузана МИТРЕВА	212
Ники ПОЛИЗОВА	214

IV П(Р)ОГЛЕДИ

Соња ЕНЦЕКОВА-СОПОТСКА. Пролегомена за средновековната македонска традиција	218
Васил ДРВОШАНОВ. Богата и широка публицистичко-научна дејност (Сшојан Ристевски. Библиографија. Втора /гојолнејша/ издание. Стружа: Ирис, 2020)	230
Ана ВИТАНОВА-РИНГАЧЕВА. Петдесетинска одисеја (Реч по повод промоцијата на книгата „Драјшазл“, волшебни народни приказни од Струмица и струмичко, собрани и публикувани од Иван Кошев)	233
Јованка ДЕНКОВА. Поетски палимпсест за потрага по астралното	237
Бобан ПЕРЕСКИ. Ликот на везирот во поемата „Изворот на Белоногата“ од Петко Рачев-Славејков	241
Филип ДИМКОСКИ. Рецензија кон поетската книга „Каселата за сонот македонски“ од Снежана Алексиќ-Станојловиќ	243

V АРТитектура

Митко ГОГОВ. 10 ГОДИНИ ЈУБИЛЕЈ НА 100 ИЛЛАДИ ПОЕТИ ЗА ПРОМЕНА или Декада во којашто поетскиот глас стана поборник против општествените состојби во светот	248
Коста МИЛКОВ. Субверзија на бунтот (кон „Каин“ на Дејан Ангелов) ...	252
Никола ПИЈАНМАНОВ. Автопортрет во самоизолација	256

Јованка Денкова

ПОЕТСКИ ПАЛИМПСЕСТ ЗА ПОТРАГАТА НИЗ АСТРАЛНОТО

Голема е честа да се биде меѓу првите проследувачи на поетските визи на некој автор, особено ако се работи за твој сограѓанин, а уште повеќе ако тој човек го чувствуваш како близок. Но, близината е најопиплива ако пронајдеш свое пристаниште во неговата поезија. Таков е случајот со дебитантскиот поетски изблик на Соња Шијаков во оваа поетска збирка.

Поетскиот првенец на нашата истакната сограѓанка Соња Шијаков, насловен како „Биди ми јуни“, кој неодамна произлезе од нејзината творечка лабораторија, ни го открива нејзиниот творечки ангажман низ еден специфичен, а пред сè длабок интроспективен метафизички мелос.

Синтагмата „Биди ми јуни“ не е случаен избор на поетесата за наслов на овој поетски палимпсест. Тој укажува на една внатрешна симболичко-семантичка

разноликост, во која поетесата суптилно ги маркира рефлексивно-интимистичките контури на својата поезија. Ако се обидеме да ја исцртаме најмаркантната линија на овој поетски тестамент, лесно ќе се увиди дека не е едноставно да се впушти човек во ваков тип на истражувачка поетско духовна авантура. Една од причините за тоа е што поетесата вешто ги избегнува конвенционалните поетски постапки, па ниту еден стих во оваа поезија не звучи разлеано или неконтролирано. Во неа интензивните чувства на жената се насетуваат, се чувствуваат, но со сигурност нема да сретне неконтролирани хистеризирања или патетика.

Поетската збирка нè воведува во своето патување со песната „Биди ми јуни“, а завршува со песната „Вертикални далечини“. Меѓу овие два поетски одблесоци се открива ретка поетско-јазична имагинација каде во сферата на имагинарното се остварува една поетова потрага по предели пресликани во човекот.

Се открива длабок дискурзивен слој од поетски слики во кои се назираат две поетски одредници- доаѓањата и заминувањата. Помеѓу нив егзистира траењето како временска категорија во која изобилието од емоции суптилно се насетува. Одовде се набележува поетскиот идентитет на жената стамено исправена во просторот меѓу средбите и разделбите:

„На замин ќе ти ја подарам
сопствената сенка.
Говорот на сенките
/најдолго трае.
Болките се затрупани стапалк
на снежен брег“ („На замин“).

Меѓу тие две поетско-просторни одредници, пред нас се исправува оддалеченоста, но како глобален проблем, како метафора за отуѓеноста меѓу луѓето, како резултат на исчезнувањето на човечкото во човекот, во луѓето воопшто:

„И утре ќе има подадени раце,
патеки кои чекорат кон сино,
љубови збиднати и изгубени,
но ќе нè нема нас,
ќе нè нема нас“ („Ќе нè нема нас“).

Таа отуѓеност поетски се варира низ повеќе семантички блиски лексеми (море, океан, дожд, солзи), за асоцијативно со нивната течна структура да се означи протокот на времето:

„Пусти перони на опачина од лето.
Мирис на познато отсуство.
Имаат ли крај повторените почетоци?
Се зближуваме или оддалечуваме?“ („Истечено мастило“).

Низ пластовите на ова женско писмо, се распослала мислата дека секој човек е свој остров и секоја љубов е само свој остров:

„Со срцето ќе ти навезам љубов

на стаклото од ноќта
и ќе заминам со сите залези
бездомни за да те зачувам
како парче сонце“ („Островска љубов“).

На отуѓеноста се алудира и во стиховите каде тагата е екстензивизирана до чувство на разранетост и во тие стихови тагата се излева како недогледно море, а брегот далечен е како спасоносна нишка. Двете круцијални метафори, онаа на морето и брегот, повторно се навраќаат кон отуѓеноста, осаменоста, но и суштествената потреба за блискост. И не е само едно море, туку е океан, зашто тагата кај Соња Шијаков е сечија и ничија. Оддалеченоста секогаш е исполнета со згуснати недоречености:

„Светот е синоним за слатка болка.
Душата ми е магија од виножито.
Ја кријам солзата под стреата на дождот.
Се прегрнуваме со задоцнети лаги“ (А место за море?“)

Меѓутоа, недореченостите и празните ветувања остануваат меѓу луѓето, па се претвораат во океани кои сè повеќе ги раздвојуваат:

„Сврти се и погледни како
умира океанот во мене
додека ти го пиеш синото
со лажичка ветување“ („Мртва пролет“).

Понекогаш, подобро е зборовите да се претворат во молк:

„Ако ги допреме зборовите,
ќе замрзнеме ли од
нивниот студ?“ („Само морето не...“).

Егзистенцијалноста се согледува и во потребата да се преиспитаат и сопствените вистини што ни ја открива интуитивната загледаност на поетесата и во навидум несогледливото – во она што сите го знаеме како душа. Ова надреалистичко искуство е впишано во опозицијата горе-долу каде горе е светот во кој царува синилото како осаменост и светот долу каде есенското жолтило ја облева сликата. Тие два света во поетската збирка на Шијаков се поставени во вечна опозиција:

„Небото е крај
или почеток на мислата?
Спомените се како
лето без птици.
Синото има ли смисла
штом не се римува
со есенско жолто?
Сама сум или не?“ („Невидливи патеки“).

Притоа, небото како метафора за душата се поврзува со астралните далечини како асоцијација на оддалеченоста на лирскиот субјект од посакуваното.

Ефектот на проодноста/минливоста во поезијата на Соња Шијаков е постигнат и преку смената на годишните времиња и месеците кои ги опфаќаат:

„Колку есени ќе поминат
додека да заборавиме
дека сè се римува
само љубовта НЕ“ („Заборав“).

Колоритноста на поетските пастели обоени во зелено, бело, жолто, а најмногу во сината длабочина на сонот, се открива во стиховите:

„Песочни плажи
со истечено жолто.
Не можам да те видам
во тоа сино.
Солзите, дождот ли ги сокри?“ („Океан-тага“)

Во посочените стихови како човекот да се пресликува во разводнетиот пејзаж, разлиен со боите на сино и жолто, преку синилото на летото и жолтилото на есента:

„Се радувам.
Септември е праг за нови утра.
Обоени.
Колку ли вселени треба
да умрат за да сфатиме дека
есента е повторно раѓање на лето.“ („Без простор за доаѓање“).

Навистина, сè како да е населено во оваа полифонична поезија – морето, островот, бродовите, лебедите - впрочем, како секоја песна да е длабоко продуховен пејзаж на природата, а истовремено низ огледалниот отсјај се проицира пејзажот во жената, во човекот:

„Патеки испишани
со почеток без крај.
Само срцето е звезда
кон која е устремен светот.“ („Невидливи патеки“)

Целата стихозбирка „Биди ми јуни“ од Соња Шијаков е во знакот на минливоста, проодноста на времето кое тече како вода, како море чие синило станува знак за љубов која меланхолично и спокојно чека нечие враќање. Интроспективната поезија на Соња Шијаков испишува чувство на длабок душевен мир и стабилност во кој стрпливо се очекува брегот дури синологото царува:

„Безвремена аритмијо,
колку ли смрти ќе поминам
за да ти дојдам...
за да ми дојдеш...
во нашите (не)доаѓања“ („Дождовна аритмија“).

Сето тоа зборува за едно длабоко продуховено човечко битие чија поезија допрва ќе расте, но и ќе остане долго во нас по нејзиниот прочит.